

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za dvostopno petit-vrsto 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

Gospodarske stvari.

Pretakanje novega vina.

Spisal dr. J. Bersch.

Ko je glavno vrenje dokončano, je pretakanje novega vina najvažnejše opravilo v kletarstvu. Ako o pravem času pretakamo, zamoremo zorenje vina v sodih jako pospešiti, zlasti pa v okom priti poznejšim nezgodam, ki se utegnejo lotiti vina. Nasprotno pa, ako tega dela ne opravimo dobro, zakrivimo pogosto, da vino slabo dozoreva in godnja in se časih zelo hudo skvari. Namen pretakanja novega vina je v prvej vrsti, da je ločimo od droži. Načelno bi se torej s prvim pretakanjem ne bi smelo dalje čakati kakor je ravno potrebno t. j. le do one dobe, ko je glavno vrenje dokončano popolnem in so se v vinu plavajoči delki toliko vsedli, da se vino mej pretakanjem ne skali preveč. Dogaja se pri nekaterih vinih, da se tudi po dokončanem glavnem vrenji vendar dolgo nečejo čistiti. Pri takšnih vinih je svetovati pretakat iti ter ne čakati, dokler se popolnem ne sčistijo.

Zakaj pa treba novo vino hitrej ko mogoče pretočiti? Nekateri pravijo, ker se sicer začnejo droži razkrojivati in razkrojeni delki potem v vino vhaajo in je kalijo. To pa ni povsem resnično. Vino lahko več mesecev na drožéh ostaja pa se droži vendar ne razkrojivajo. Glavni uzrok je sledeč: mlado vino ima zraven droženih tvarin tudi klice ali kali mnogo takšnih rastlinic, ki morejo na novo vino prav neugodno uplivati, ako poženejo in se razvijati začno, dokler ni vse vrenje dokončano. Novo vino hrani v sebi tudi nekaj ostankov od grozdnega sladkorja. Tukaj treba uplivati, da se ovi sladkor mej tihim vrenjem polagoma razkroji in popolnem izpremeni in pretvori v alkohol ali vinski cvet. Tako dosegnemo dvoje: enkrat postane vino bolje močno, ker ima več alkohola v sebi, za drugo pa je izgubilo ves razkrojljivi in vrenje zahtevajoči sladkor. Oboje stori, da je vino trpežno. Popolnem zvreto vino ne potrebuje nikoli več nadaljnjega vrenja, ter se ne vleče. Kajti vse te napake so le tedaj in tako dolgo mogoče, dokler je še nerazkrojenega sladkorja kaj v vinu.

Skrbeti nam je, da se tiho vrenje mladega vina vrši krepko in popolnem. V to svrhu važna

Podlistek.

Franc Andrej Šega, slaven Novomeščan.

(Spisal P. Fl. Hrovat.)

Povod tem vrsticam mi je dala dopisnica „Dolenjskim Novicam“ nekega slovenskega dijaka na Dunaji, čegar imena ne znam. Opozoril je na stoletnico smrti tega slavnega rojaka. Naj ob stoletnici tega slavnega moža seznanijo tudi „Dolenjske Novice“ svoje čitatelje nekoliko bolj z delovanjem tega umetnika. In res, kdo bi pač ne bil ponosen na rojaka, ki ga je slavila vsa Evropa! In takih mož Novomesto ravno nima na izobilje.

Franc Andrej Šega je bil rojen 16. decembra leta 1711. Bil je drugi sin tukajšnjega meščana in puškarja Andreja Šege ter njegove soproge, rojene Kastelic. Ko je deček odrasel, učil se je pri svojem očetu rokodelstva ter tako napredoval, da je šel v 17. letu svoje dobe po svetu. Prišel

je na zgornje Avstrijsko ter kot pomočnik delal dve leti v Steinu. Leta 1730 je prišel v Monako. Tú se je še štiri leta bavil sè svojim rokodelstvom ter izdeloval umetno rezbane puške. Prišel je izdelovati tudi razne pečate z najboljšim vspehom. Ker se mu prvi poskusi v tej rezbariji posrečijo, sklene posvetiti se po vsem tej umetnosti. V to svrhu se je pridno vadil v risanju in v izobrazbi v vosek po natori (bosiranji v vosek). Tudi je izdeloval bakroreze ter slikal s suhimi barvami (pastelji). Vže njegovi prvi poskusi v obeh umetnostih so pokazali pravega mojstra in umetnika. Leta 1739. je naslikal sè suhimi barvami volilnega kneza Karola Alberta, leta 1738. volilno kneginjo Marijo Amalijo, volilnega kneza Maksimilijana Jožefa in princezinjo Terezijo Benedikto. Vse te slike je bilo videti nekđaj v gradu Nimfenburgu.

Kip volilnega kneza Karola Alberta, katerega je Šega iz voska izobrazil, bil je vsem jako

je temperatura v kleti, ki ne smeje biti prehladna, dalje treba, da vino pri prvem pretakanju veliko z zrakom v dotiko pride.

Ravno to, da mnogokrat mlado vino hitro po prvem pretakanju spravljamo v hladne kleti, je krivo, da tiho vrenje preneha, čeravno je še sladkorja v njem. Vsled tega začne vino z nova vreti, ko spomladi temperatura gorkeja postane. Če je vino v velikih sodih, se je tega menje bati. Kajti v tem slučaju je pretočeno in od droži ločeno vino, še toliko toplo, da tudi v hladnej kleti tiho vreje in sčasoma dozori. Kar je še droženih delkov v prvič pretočenem vinu in je motno dela, to se mej tihim vrenjem vsede in pri drugem pretakanju odpravi.

Zorenje novega vina v sodih močno pospešuje, če je z zrakom v krepko dotiko spravimo. Kajti prvič ukrepijo se na zraku tiste tvarine, ki vrenje povzročujejo, ker se močno pomnožijo in krepko delujejo na razkrojitev zaostalega sladkorja, da se ta kmalu pretvori v alkohol. Drugič pa se beljakovine od mladega vina odločijo, kadar za prvega pretakanja z zrakom pride v trdno dotiko. To je pa ob tem času jako važno, da na takšen način zrak upliva na vino. V menjših kletarstvih se to navadno dosta dobro vrši. Kajti za pretakanje rabijo škafe in tako pride novo vino uže zadosta z zrakom v dotiko. Menje dobro vrši se to v večjih kletarstvih, kder rabijo sesaljke ali pumpe. Tukaj si naj kletarji pomagajo na umeten način, da bode se zrak bolje mešal z vinom. Najlaži se godi to, ako vino pretakajo najprvo v plitvo kad in v to postavijo sesalno cev od pumpe. Vzdigovalne cevi pa ne smemo v prazni sod vtaknoti, ampak v lijavnik napeljati ali lakonco. Pretaka se toraj tudi tukaj

prilčno tako, kakor pri navadnem pretakanju s škafo. Vsled tega meša se zrak dobro z vinom.

Marsikateri kletarji odlagajo pretakanje, da se nebo zjasni in krivec potegne. To je uže stara navada ter ima svoje dobro utemeljene vzroke, čeravno jih vsak kletar sam ne pozna. Kedar se namreč kaže omenjeno vreme, tedaj pritiska teža zrakova močnejše. Vsled tega ne uhaja iz novega vina ogljikova kislina ali zelo malo. Zavoljo tega pa tudi v vinu plavajoče in je kaleče tvarine v mirnej tekočini na dno usedavajo. V takšnej zvezi sta torej vino v kleti, vreme in zrak. Kdor ima barometer, temu ni treba čakati na krivec. Marveč lahko gre pretakat, ko živo srebro v barometru kvišku gre, kar je znamenje, da raste zrakov pritisk.

Opomnjo pa semkaj postavimo, da se tako ravna pri starejem vinu, katero želimo, da se nam mogoče dobro sčisti in moramo torej posebno opazni biti s pretakanjem ter skrbeti, da vino mogoče čisto iz soda izteče. Pri mladem vinu je to še menje važno. Glavna reč in skrb tukaj je prava temperatura, da se potem tiho vrenje redno vrši.

Naposled bodi še omenjena navada tistih kletarjev, kateri mlada vina na prvih drožéh puščajo do sred leta. To pa ni razumno kletarstvo več. Kajti v takšnem slučaju začnejo droži razkrojivati se. Razkrojene tvarine zmešajo se mej vino in je gotovo ne zboljšajo. Predolgo na drožéh ležeče vino je navadno temne barve ter ima neprijeten okus, ki ga strokovnjak takoj zasledi. Tudi ni trpežno takšno vino. Če je še klet precej topla, potem se v takšnih slučajih vino kvari tem hitreje. Kder tako delajo, tam pravijo vinski tržci: ta vina so slaba, niso trpežna in torej se ne da ž

všeč. Tudi vladarskej rodbini je bilo po vsem prav, da je Monakovo slednjič dobilo umetnika tudi v tej stroki. Dosihdob treba se je bilo o tej stvari obračati do inostranskih umetnikov. Osobito pa so še pogrešali umetnika, ki bi umel za novce (denarje) in ob gotovih prilikah za spomenske svetinje (medalje) izrezovati umetno izdelane podobe. Za vse take umetnosti je bil naš rojak pravi mojster. Radi tega je volilni knez dne 2. decembra leta 1738 vzel Šego v službo pri denarni kovnici v Monakovem. Izrezoval je pečate in podobe za novce kakor tudi za razne spomenske svetinje (medalije.) Kmalú je zaslovela njegova umetnost po vsej Evropi. Izrezal je podobe za cesarski denar, katerega so kovali v spomin, da je bil Karol Albert izvoljen za nemškega cesarja kot Karol VII. Posebno umetno je izdelal cesarjev medaljon leta 1742 in še mnogo drugih, ki so predstavljali razne visoke osebe. Njegov životopisec omenja in opisuje 91 tacih

svetinj. Vse te svetinje kakor tudi podobe na novcih svedočijo potomcem o njegovej umetnosti. Leta 1751. ga je imenoval Karol Albert za dvornega medaljerja.

Leta 1758 in 1766 so poklicali našega umetnika tudi na Dunaj. Tukaj je Šega bosiral v vosek cesarico Marijo Terezijo. Njegovo najznamenitnejše delo pa je vrsta bavarskih vladarjev, katere je izrezbal v 18 portretnih medaljah. Radi tega umotvora so ga občudovali sodobniki. Tudi se je s tem povzdignil mej prve umetnike v tej stroki.

Tudi novejša doba, ki ima toliko umetnikov v tej stroki, mora po vsem odobravati Šego čisti in gotovi način v jeklo rezati. Jako umetno je umel izdelovati posamezne dele in gube oblačil; glede izrezbe las in kožuhovine pa je ostal dosihdob nedosegljiv.

Leta 1768 je po nesreči zgubil desno oko, nekaj let pred svojo smrtjo pa je oslepil tudi še

njimi trži. Toda vina bi uže bila prav dobra, tudi trpežna, ko bi jih ljudje sami ne kvarili s tem, da jih predolgo na prvih drožéh puščajo.

Prvo pretakanje in sledeče tiho vrenje mladega vina, to je velike važnosti in odloči vse naslednejše zorenje vina. Kratko povedano je svetovati sledeče: mlado ali novo vino kaže hitrejši mogoče po dokončanem glavnem ali prvem vrenji pretočiti, to pa tako, da pride mogoče veliko z zrakom v dotiko, a kleti pa, v katero spravimo pretočeno novo vino, morale bi malo topleje biti, kakor tam, kder je vrelo, da se završi zelo nemoteno tako imenovano tiho ali drugo vrenje in se zaostali sladkor v vinu pretvori v alkohol.

Iz „G. pr.“

Nekaj iz naše izvanmestne (deželske) občinske postave.

Brez dvojbe je občinska postava temelj, na kateri se druge postave javnega pa tudi privatnega prava kot podlogo opirajo; zato ne bode preveč, če katero o tej za vsakega državljana toli važni zadevi povemo. Peto poglavje „ob občinskih nakladah“ sega tako globoko v vsakdašnje življenje t. j. gmotno stanje posestnikov, obrtnikov, v obče davkoplačevalcev, da se trud izplača, če se v tem obziru o postavnih določilih natančneje podučimo; §. 73 veleva: „Da se opravijo tisti stroški za občinske potrebe, ki se z prihodki občinske blagajnice ne zamorejo poplačati, sme odbor občinske naklade (v širšem zmislu, Umlagen) skleniti, ki utegnejo biti: a) prikladi k pravim davkom ali k užitnini; b) tlaka za občinske potrebe; c) naklade (v ožjem zmislu Auflagen) in davščine, ki niso prikladi k davkom a). Ove vrste naklad se morajo v imenovanih postavno določenih izrazih

vedno in pazno ločiti, sicer se motimo, da se ne moremo hujše. Visočina naklad prve in tretje vrste je vezana na posebne postavno določene meje, ktere se ne smejo prekoračiti, med tem ko naklade druge vrste odbor sme brezmejno občincem naložiti.

Če občinsko postavo v celoti, (njeno) zamisel, namero in duh, ki jo oživlja, zapopademo, moramo pač pritrditi, da je može-postavodajalce očetovska skrb za prid občine navdajala, kakor so tudi z druge strani skrbeli, da se občinci z nakladami, kolikor le moč ne trpinčijo, zato med drugimi §. 68 veleva: „Vsi stroški za domače potrebe naj se opravijo, kolikor mogoče, z prihodki občinske blagajnice.“ §. 63 tretji odstavek reče: „Letni prebitok se sme med občince tedaj razdeliti, kadar bi se posebno treba zdelo in to samo le tedaj, če so vse občinske potrebe opravljene brez občinskih naklad in če je upanje, da se tudi prihodnjč opravijo brez naklad (§. 90).

Ova in enaka lepa in dobra postavna določila se ve, da se zamorejo samo tam izvesti, če in kjer občina iz glavinškega premoženja, glavinškega posestva in njenih naprav saj toliko dohodkov ima, da za vse potrebe zaleže. A. Kupljen.

Kaj je novega po avstrijskem cesarstvu?

Državni zbor na Dunaju pridno zboruje. Zarad naredb ministra Gauča, ki je odpravil več slovenskih srednjih šol — med njimi tudi ono v Kranju — je bilo mnogo vprašanj, kako more to opravičevati? Doslej še ni odgovoril. Pričakovati je, da bode marsikaj preklical — in tudi šolo v Kranju zopet dovolil.

na levo oko. Umrl je v Monakovem dné 6. decembra leta 1787. — Njegovo truplo počiva v cerkvi „Naše ljube Gospe,“ ki slóve po raznoterih umetnih izdelkih. Pazljiv popotnik najdé tú tudi grobni napis v latinskem jeziku, ki se po naše glasi tako: „V večni spomin Francu Andreju Šegi, Kranjcu iz Novomesta, nedosegljivemu rezbarju, ki si je sè svojimi umotvori umetnosti postavil trpežnejši spomenik, nego je kamen ali pa kovina, — postavil je ta spomenik Bavarec Ivan Karol vitez Lippert kot dokaz največjega čislanja in spoštovanja. — Rojen 16. decembra 1711, umrl 6. dec. 1787. Semper honos nomenque tuum, laudesque manebunt. (Slava tvojega imena ostala bode večna.“)

Če kedaj prideš, dragi čitatelj, v Monakovo, ozri se tudi na ta spomenik našega slavnega rojaka.

Njegova dva brata, tudi rojena Novomeščana, sta živela na Dunaji kot slavna umetnika. Ivan

Anton Šega je bil izvrsten puškar; mlajši brat Jernej Šega, se je izučil pri Andreju rezbarije pečatov. Tudi ta je slovel za one dobe kot jeden prvih umetnikov v tej stroki v Evropi. Bil je tudi učitelj in mojster Karolu Rotterju, slovečemu umetniku za one dobe v Ljubljani, čegar umetni izdelki so tudi sloveli po vsej Evropi.

Sestričnik Šege, (ne pa zet kakor nekateri životopisci napačno poročajo), Bernard Hribernik (ali ponemčeni „Berger,“ — za te dobe so imeli namreč navado imena ponemčevati po pomenu, kakor so ga rayno umeli) bil je tudi učenec Franca Andreja Šege. Bil je leta 1774 kraljevi rezbar pečatov v Neapolu na Laškem. Tudi njegove umetne rezbarije so slovele po Laškem.

Naj služijo te vrstice v dokaz, da so pred sto leti tudi Novomeščanje sloveli kot umetniki po svetu. Naj bi te vrle može posnemali tudi potomci.

Državni slovenski poslanec je ostro prijel ministerstvo, ker na Štajarskem Slovenci še vedno ne dobé svojih pravic. Poslanec Vošnjak je vprašal, zakaj se vendar ne vpeljejo slovenske ali hrvatske vsopredne šole v Celju, Celovcu, Mariboru, Gorici, Trstu, Paznu i Pulju?

Škofje so se zadnje dni posvetovali na Dunaju. Misli se, da so govorili o šoli. Zahtevali bodo, naj se vnovič vpelje verska šola, kar mora pač želeti vsak katoličan.

Delegacije so se sošle na Dunaju.

Prestolonaslednik **Rudolf** in princesinja **Štefanija** sta obiskala Gradec in Maribor ter došla 27. oktob. v Celje. Povsod sta bila navdušeno sprejeta.

Kaj je novega po širokem svetu?

Nekaj bi se uže dalo povedati; ali tiskar pravi, le malo — ni prostora! Zato morate biti pač z malim zadovoljni.

V **Črnej gori** je lakota. Veliko stotin ljudi je hotelo bežati v Srbijo; ali tej tudi manjka, zato so se morali ubožci nazaj vrniti skozi Bosno.

V **Bolgariji** se je sešlo sobranje ali državni zbor, ali bode težko napravila red v deželi, ker je pri volitvah vladala sila. Piše se, da so kneza Ferdinanda po noči napali — ali ga ne ranili.

Italijani hočejo z vso silo nadaljevati vojsko v vročej Afriki — v kraljestvu Abisiniji. V kratkem bodo imeli doli 24.000 mož. Kakov bode vspeh — kedo ve?

V **Baru** (Črnej Gori) so Turki umorili katoliška misijonarja. Pravijo, da morilce uže imajo.

Piše se nam:

Iz Rudolfovega 28. oktobra. — Odkar so zadnjič prišle „Nov.“ med ljudi nas je Bog dvakrat udaril s snegom. Prvič je zapal ne le hribe ampak tudi nižave okoli mesta; posebno veliko pa ga je palo po Kočevju. Drugič pak se nam ga je nasulo še več 24. in 25. oktobra. Škode je napravil mnogo, ker so imeli ljudje zvnaj deloma še grozdje, ajdo, nekteri še celo krompir. Sedaj hitro kopni; upati je, da bodo kmetje še lahko spravili pod streho, kar je še zvnaj — ali, komur je drugi sneg zapal še ajdo, ta letos ne bode jel ajdovih žgancev.

Prvi sneg je prignal iz kočevskih hribov v novomeški gozd v Rasnem blizo Ljubnega dva medveda — mater in mladička. Dva pogumna lovca (Janez Strumbl in Anton Klopčar iz Uršnih sel), sta jima posvetila s svincem za vselej. Dobila sta lepo darilo — Novomeščanje so pa pri mesarju g. Švarcu pridno kupovali medvedjo pečenko.

Drugi sneg je pa napravil največ kvare meščanom; kajti 25. je bil veliki somenj v mestu.

Ali zarad grdega vremena ni bilo niti kupcev niti prodajalcev. Kakor čujemo, se je na živinski trg prignalo celih pet repov! Kaj tacega se pač še ni zgodilo v Mestu nikdar!

Iz Podgrada. — Bolj žalostno nego veselo novico za Podgrajce imam Vam poročati, namreč, da bode naš obče priljubljeni župnik č. gospod Janez Virant kmalo ostavil našo faro, ter odšel za župnika v Mokronog. Žalostni smo, ker bomo izgubili izvrstnega dušnega pastirja, kateri nam je toliko dobrega učinil; skrbel za olupšavo cerkve, postavil nove orglje in tabernakelj, zvekšal cerkev itd. — tudi bil za šolo vnet, ker popravil je mnogo pri šoli in podaril za šolsko knjižnico mnogo lepih knjig. —

S hvaležnostjo se bodemo spominjali Vas č. g. župnik vedno! Radostnim srcem Vam pa častitamo, da ste dobili boljšo faro, kakor je naša. Ohranite nas zanaprej v vednem spominu, kakor Vas tudi mi hočemo! Vsegamogočni naj Vam v to podeli dolgo življenje v zdravji, veselji in zadovoljnosti, v prid in blagor vernih svojih ovčic!

Iz Šent Jerneja 16. oktobra. (Blagoslovljenje nove cerkve sv. Nikolaja na Gorjancih.) (Dalje.) Po sveti maši v Št. Jerneji zapoje v cerkvi dečki neko pesem. Po odpeti kitici začne gospod domači kaplan litanije peti; na to je šla procesija iz cerkve. Svetinje in ovenčanega sv. Nikolaja je neslo 60 parov dečkov v lepej opravi na nosilnici menjaje se po štirji in štirji. Na Gorjance gredé smo peli litanije vseh Svetnikov in Matere Božje do cerkve. Med potjo so se procesiji ljudje pridruževali, tako da je narastlo zelo obilno. — Med streljanjem topičev in zvonjenjem so se dele svetinje in podobe sv. Nikolaja v šotor, ki je bil zato pripravljen dokler bode cerkev blagoslovljena. Točno ob 9. uri se je začelo blagoslavljanje. Domači gospod župnik Jan. Ev. Vovk, pooblaščen od prečastitega ljubljanskega knezo-škofijstva so opravljali to lepo cerkveno slovesnost.

Po dovršenem blagoslovu je stopil na prižnico velecenjeni župnik Stopiški gospod Janez Mervec, bivši nekdanji kaplan v Št. Jerneji; ter v prelepem do srca segajočem govoru razlagali današnje slovesnost. Podučeval je poslušalce, kako naj Boga v Duhu molijo, kako obiskujejo božja pota, posebno sv. Nikolaja na Gorjancih, ter se tako zadržijo, da ne bo zopet cerkev zaprta, služila le v varstvo pred hudo uro pastirjem in ubogi divji živalici. Tudi so pravili, da so morali v poprejšnih časih čez zimo cerkveno obleko, ja še celo zvonove v nižavo jemati zarad ljudi, ki jim pravimo uzmoviči. Posebno lepo so podučevali, kako se je zadržati, če se sivi oblaki zbirajo na Gorjancih in preté z nevihto ali celo točo, kličejo naj Nikolaja na pomoč in naj nikar

ne mislijo, da jim ta ali oni duhoven naredi ali pošlje točo, ali pa da on more točo braniti. — Duhoven, ki med ljudstvom živi, z njim veselje in žalost deli, se pred naredbijo Božjo pripoguje ter z Jobom govori, Bog je dal, Njegovo Ime bodi češčeno! itd.

Po končanem izvrstnem govoru je bila velika sv. maša z asistenco, katero so prečastiti gospod župnik v prvič na Gorjancih darovali sv. Nikolaju na čast. — Po tej sv. maši je bilo darovanje za novo cerkev. Ko se to konča, bila je še ena tiha sv. maša, ki so jo služili domači g. kaplan.

Pri obeh sv. mašah so Šent Jernejski pevci in pevke, dostojno in ubrano peli sv. Nikolaju na čast, od nove cerkve pa posebno pesem na Gorjancih.

(Konec sledi.)

Kostanjevica 21. oktobra. — Dolgo že niso „Dol. Novice“ od tod prinesle nikakega dopisa, pa tudi danes bi mi bilo ljubše ko bi vam imel kaj veselejšega sporočiti. Zapustil nas bo mnogo spoštovani gospod c. kr. bilježnik Martin Kocbeck, ki se bo preselil v Marenberg na Štajersko. Ves kostanjeviški sodniški okraj bo žaloval, ko to zve, za vrlim gospodom, katerega je spoštovalo vse. Gospod Kocbek je narodnjak v pravem pomenu besede. Ne le, da je bila njegova pisava popolnoma slovenska, izvzemši za tiste, ki so zahtevali nemška pisma; delal je tudi vse natančno, popolnoma zanesljivo in kar je za naš siromašni okraj velicega pomena, tudi jako ceno. Dasi gospod Kocbek ni siromašnega ljudstva drl, je imel vendar vedno obilo zaslužka; vsaki, ki je bilježnika potreboval, se je rad pri njem oglasil. Bili so časi, ko je tukajšnjega kmeta mrzel pot oblihl že pred imenom „notar“, ker je vedil da, če bo prijel le za kljuko notarjeve pisarne, se mu bo že žep do dobrega izpraznil. Tisti časi so minuli in tukajšnje ljudstvo je do razupitega bilježništva zopet dobilo zupanje, to pa le vsled modrega ravnanja gospoda Kocbeka. Marenberčanom častitam za to pridobitev, Kostanjeviškemu okraju pa želim, da bi prav kmalu dobil dosedanjemu gospodu bilježniku vrednega naslednika.

Ker že pišem, naj še nekaj povem. Slišati je, da se c. kr. davčni urad znabiti preseli iz svojih dosedanjih prostorov v nekdanjem samostanu v mesto. Za to preselitev so prosili razun gospodov uradnikov, tudi občinski vradi kostanjeviškega okraja. Meni se pa zdi, da kmetje ne bi mnogo pridobili s to preselitvijo če ne bi bili še celo na slabjem kakor zdaj. Resnično pomagano bi bilo le gospodom c. kr. davčnim vradnikom, ki morajo štirikrat na dan po pol ure daleč capljati. Kmetje bi pa imeli potem še več pota, ko ga zdaj imajo če namreč sodnija

ostane v samostanu, davkarija pa se preseli v Kostanjevico. Zakaj? ve vsak, kdor je imel že kaj opraviti s sodnijo. Želeti je, da bi se preselila oba imenovana vrada v Kostanjevico. Kam pa? —

Treba bi bilo skrbeti za potrebno poslopje. Kdo pa naj ga zida? Da bi se zidalo na državne stroške, je neverjetno. Najprej bi se vse te želje spolnile, ko bi mesto hotelo zidati. S tem bi si pa mesto tudi pomnožilo stalne dohodke, kar tudi nekaj pomeni. Malo poguma in dobre volje je treba in pomagano bi bilo ljudstvu, gospodom vradnikom in Kostanjevici. Dasi je trtna uš že jako poškodovala tukajšne vinograde, se je vendar letos pridelalo več vina kakor lani in tudi dobro bode. Da bi le tovorniki prišli in tu ostali, mesto da gredo na Hrvaško po Mojzesovo čorbo, ki se prodaja, žali Bog, že tudi po Dolenjskih gostilnicah pod lažnjivim imenom „vino“! V Kostanjevici se do zdaj še ne toči Mojzesova ali Šternova čorba, nam še ni treba; a toči se pogostoma še kaj slabšega kakor ta pijača, ki je že marsikteremu pomagala v rani grob, — pa ni šnops — ampak pravijo ji zavrelka. O tem drugikrat kaj več. (Dost. Bodele li mogli dokazati to trditev?)

Iz Severne Amerike. — Rad bi Vam, dragi Dolenjci, že zdavnej povedal razmere tukaj v Ameriki, toda nisem znal, po kakšni poti. Zdaj pa, ko tudi jaz marljivo prebiram „Dol. Novice“, si mislim, da je najlepša priložnost, — če mi namreč g. urednik ne bodo mojega slabega pisanja v koš vrgli — Vam prav ob kratkem naznaniti tukajšnje življenje, ker vidim, koliko jih pride v to „blaženo“ Ameriko, katera pa tudi nič družega ni, kakor še večja solzna dolina.

Jako veliko ljudi obojega spola prihaja tukaj sim svojo srečo iskat, najde pa le, žalibog, svojo največjo nesrečo. Mnogo jih je, ki bi se radi zopet nazaj vrnili v ljubo domovino, pa ne morejo — nimajo denarja —, pa tudi ne zaslužka; in še več je takšnih, ki bi radi le za hrano delali, samo da bi prav pičlo se priživili, pa ne dobijo dela — lakote umrejo. In če delajo — Bog se usmili! — trpijo, ko črna živina, brez človeškega usmiljenja, brez vsacega sladkega upanja do boljšega stanja.

Kako se mi tedaj pač usmilite, dragi rojaki, ko Vas vidim prihajati v takšnem številu simkaj v siromaštvo, ko Vam doma na dobri in gotovi zemlji živež raste in zapustite svojo družino in vse kar je Vam dragega, samo da bi v Ameriko prišli. Kako nespametno je za siromake, ki silijo v Ameriko ter svojih bornih, krvavozaslužnih, znabiti celó na posodo vzetih dve sto goldinarjev za pot porabijo, doma revščino zapustijo in tukaj zato še trikrat večjo siromaštvo najdejo! Bi

s temi dve sto goldinarji doma na boljši prid obrnili in zraven marljivi bili, zares veliko boljše bi bilo. In če že reveže imenujem nespametne, ki tu sim silijo, koliko bolj obžalovanja vredni so pa še le oni, ki doma dobra posestva zapuščajo, da bi v Ameriki še boljše živeli, pa se v svojem mnenju zmotijo, ter tu živijo v britki zapuščenosti in hudem trpljenju. Seveda, nobeden ne verjame, ako sam ne poskusi.

Ne zamerite mi, preljubi bralci „Dol. Novic“, če podam te vrstice v svarilo tistim, ki si zidajo zlate gradove o Ameriki, kajti pišem to iz lastne skušnje. Razume se, da tudi marsikateri dobro izhaja v tej pustobi, pa takšni so le redki, in takšni so že doma vedli, kam gredó in ob čem bodo živeli. Večinoma jih pa zapusti svoj kraj le na korajžo, in se ne zmenijo, če bodo dela in hrane in vsega, kar rabijo za pošteno življenje, dobili.

Ohranite si tedaj to svarilo Vašega, Vas vse Dolenjce in bralce „Dol. Novic“ pozdravljajočega rojaka v spominu in dobro pomislite, predno se podaste na drago pot v Ameriko!

Iz Coritibe v Južni Ameriki. — Častiti gospod vrednik „Dol. Nov.“! Večkrat ste že slišali, kako se živi v Severni Ameriki, da namreč večinoma slabo. Hočem Vam pa tedaj pisati o življenju tukaj v tem kraju, v provinci Parana v cesarstvu Braziliškem. — Nehala je pri nas ravno zima, katera pa Vaši zimi tamkaj v Evropi nikakor ni podobna, kajti snega še videl nisem, pač pa mnogo zelenega celo zimo; pričela se je vesela spomlad. Zasluzek je sredenj. Življenje, kar se hrane tiče, je ceneje, kakor pri Vas; n. pr.: meso velja kilo samo 24 kr. avstr. velj.; kar je drugih za življenje potrebnih reči, je pa zopet veliko dražje vse, posebno drobna reč. Če kakšna stvar pri Vas velja 1 gld., tukaj gotovo pride na 3 gld. Vzemimo obleko: suktnjo, ki se pri Vas dobi meter za 2 gld. stane tukaj čez 7 gld. meter itd. in to je le zavoljo tega tako drago, ker takšno blago prihaja največ iz zunanjih dežel.

Navadni jezik je portugalski; je pa tudi veliko Nemcev tukaj in zraven njih še raznih drugih jezikov, samo Slovenščino pogrešam; v Mürzzuschlagu sem slišal 12. avgusta 1886. leta zadnjič slovensko in potem nič več. Najbolj dobro izhajajo do zdaj Poljaki in Italijani, ker so si v šestih letih prav dobro pomagali na noge. Sicer pa še ljudi manjka na milijone, toda večinoma le za kmetijstvo, za druge stanove jih je tudi tukaj preveč. Kranjci bi bili tu kaj dobri, posebno ker tudi vinska trta rada raste in rodi; akoravno vino ni posebno okusno, vendar se lahko drago proda: polič Vaše stare mere velja celih 50 krajcarjev avst. velj. Toči se lahko brez vsa-

cega dovoljenja ali patenta. Ravno tako je s tabakom. Dobro rastejo tukaj tudi limone in pomeranče, ter katé, sladkor in veliko drugih takšnih reči. Tovarn (fabrik) je še posebno malo v tem kraju.

Ako bi morda kateremu tam pri Vas na misel prišlo, da bi rad semkaj prišel, Vam tudi naznamim, častiti vrednik, kaj majhnega o popotovanju. Pot po suhem, vodi in železnici traja tri mesece; res, velika in težavna pot je to! Kateri pride do glavnega mesta Braziliškega, v Rio de Janeiro, ki leži ob morju, se mora tukaj oglasiti pri vladi in le-tá ga potem pošlje na svoje stroške v provinco, katero koli si izvoli. Tamo dobi dober kos zemlje — to se vé, da ne obdelane. Sedaj, revež, jo pa začni obdelovati v potu svojega obraza, kakor ti je drago. Takšnih, na razpolaganje danih provinc, v katere se lahko podaš, je veliko, samo na provinco St. Paulo se ni treba nobenemu podpisati. Ta namreč ima neko pogodbo z drugimi provincami, vsled katere mora do 30. junija 1888. leta 30.000 ljudi pridobiti, in ti bodo gotovo morali služiti potem pod težkim jarmom pri grajščakih in dobro delati. Najceneje se semkaj pride, ako se obrne na „Gustav Timom in Leipzig“, ali pa na Lobedaur in Hamburg“, kateri ga potem sim pošljejo.

Vzemite te vrstice, častiti gospod vrednik, kot majhen popis moje nove domovine, katera pa nikakor ni lepša od moje mile mi domačije. Vas s posebnim spoštovanjem pozdravlja

Južni Amerikanec.

(Podamo Vam ta dva dopisa, prvega iz Severne-, drugega iz Južne-Amerike iz tega namena, da bi marsikateri naš naročnik, ki misli da se v mnogoslavljeni Ameriki res samo med in mleko cedi, malo prevdaril tamošne razmere — gotovo mu bode prešlo veselje, kedaj podati se bodisi v Južno, bodisi v Severno Ameriko. Vsak se bode pač najrajše spominjal resničnih besedi: „Povsodi dobro, doma najboljše! Vredništvo.)

Domačé vesti.

(Presvetli cesar) so darovali pogorelcem v Ribnici 500 gld.

(Imenovanje.) Gosp. J. Novák, sodnijski pristav v Konjicah na Štajerskem, imenovan je za c. kr. sodnika v Kostanjevici. G. Kocbek, notar v Kostanjevici gre za notarja v Marenberg na Štajerskem. (Kostanjevica izgubi torej, škoda, moža, ki je pisal našemu slovenskemu kmetu slovenska pisma; a dobila je pa za sodnika zopet domoljubnega uradnika, kakoršen je bil njegov prednik.

Ured.)

(Premembe pri učiteljstvu.) Gospod Jan. Jaklič gre iz Tople rebre v Poljane,

g. Flor. Kalinger iz Valtevasi v Radovico; od tod pa v Valtovas g. M. Judnič. Za trdno je postavljen g. Valent. Zavrl Podgradom.

(Župnijo) pri sv. Križu pri Kostanjevici je dobil preč. g. Kozma Pavlič, župnik v Tuhinji.

(Na meščanski šoli) v Krškem je razpisanih 5 Hočevanjev ustanov po 91 gl. na leto — do 15. nov.

(V Šmarjeti) se bo šola na dva razreda razširila.

(Na kmetijski šoli) v Grmu bode se nastavljal tretji učitelj.

(V Rudniku) pod Ljubljano praznujejo letos stoletnico ondote fare.

(V Brusnicah) so bili pri volitvi občinskega starešinstva 28. okt. izvoljeni: Županom Anton Vovko iz Brezja. Občinskim svetovalcem: Jakob Gazvoda iz Vel. Brusnic, Franc Potočar iz Stare vasi, Martin Pavlin iz Rateža, Jože Krevs iz Vel. Brusnic in Anton Jakše iz Orehovice.

(Sadjarska in poljedelska šola v Grmu) pri Rudolfovem je sklenila danes 29. okt. šolsko leto. K skušnji je prišlo nekaj gospodov; med njimi smo videli gg. deželnega odbornika dr. Vošnjaka, g. okrajnega glavarja Ekela, g. župana dr. Poznika. Učenci so vrlo dobro odgovarjali. Gg. učiteljem moramo le čestitati. Dolenjcem pa želimo spoznanje, da je ova šola res koristna, jako koristna. Naj bi se vendar bolj zanimali zanjo kakor doslej, ko je prišel k denašnji skušnji samo eden kmetovalec.

(† V Bajnofu je umrla) znana gospa T. Germ nagle smrti 22. oktobra. Zvečer je bila še tako rekoč zdrava, a zjutraj ob dveh mrtva. Pokojna je bila res blaga gospa v pravem pomenu: delovna in pridna neumorno, izgled vsacej gospodinji — vse je videlo njeno pazno oko. Proti služabnikom je bila dobra, uljudna in prijazna enako z visokim kakor z nizkim. Zato jo je pa tudi spoštovalo vse: pričal je to pač njen pogreb, pri katerem je bilo toliko občinstva gosposkega in kmečkega, da brez dvoma Mesto uže dolgo ni videlo tacega pogreba. Naj počiva v miru blaga gospa!

(Predzadnjo nedeljo) proti večeru 23. pr. m. se je videl ob belem dnevu krasen meteor. Nekterim malo podučnim ljudem je dalo to priliko, da sedaj vse mogoče pletejo, kaj da ona prikazen pomeni; česar pa niso videli, dodevajo iz domišljije — nekteri so hoteli videti pri tem deklico brez glave itd. Vsa prikazen češ, pa pomeni strašno gorjé, vojsko: Bog vedi kaj še! tako se glasi med nekterimi ljudmi. Kaj pa mislijo o tem „Dol. Nov.“? To-le: vsa ona prikazen ne pomeni nič, prav nič; kakove deklice ali česa družega ni bilo. Ona prikazen je bil meteor, kakor-

šne večkrat vidimo — da si po dnevu redko, večkrat po noči. Pa kaj je to meteor? Po neizmernem nebne prostoru plava mnogo večih ali manjih kosov, ki so iz tvarin, kakoršne nahajamo tudi na zemlji. Ne vidimo jih, ker so premajhni ti komadi; toda ako pridejo v ozračje naše zemlje se vnemejo, ker se premikajo z grozno hitrostjo ter jih vidimo za nekaj trenutkov, dokler namreč ne preleté našega ozračja ter v praznem prostoru zopet ne ugasnejo. Večkrat padejo tudi na zemljo. Veča mesta jih imajo po muzejih mnogo spravljanih. Na Belokranjskem ob Kolp pa so imeli tisti dan jako močan potres. Tostran Gorjancev se ni kaj čutil.

(Za pokončevanje mrčesov) dobila je šola v Šmariji od kmetijske družbe 10 gl. podpore.

(V Litiji) je včeraj kmetijska družba prodala 4 bike muriškega plemena.

(Pogorela) je vas Koronitka v Št. Lovrenskej fari pri Trebnjem.

(Med Zagorjem in Savo) utrgalo se je 22. oktobra skalovje in zasulo železnični tir skoraj jeden kilometer na dolgo. Vlaki so morali čakati več ur, da se je odstranilo skalovje.

(Virantovo hišo) v Ljubljani je kupila kranjska hranilnica in dovolila, da bode v njej nova obrtniška šola brezplačno.

(Lovci pazite!) V nedeljo, 9. oktobra, napravil je grof Margheri lov v svojem reviru pri Rudolfovem. Po lovu so hoteli lovci ravno posesti ter stali so še v krogu s puškami na ramah. V tem trenutku izproži se Jožetu Jeričku puška in strel zadene ravno nasproti stoječega Matija Rataja, 75 let starega posestnika v Dolenji vasi pri Beli cerkvi, tako nesrečno, da se v trenutku mrtev zgrudi na tla. Jeriček je bil menda pozabljen napeto puško po lovu na ramo nataknil in jo zadevši se ob njo nehoté izprožil.

(Letina po Dolenjskem) je bila letos taka-le: Zimska setev se je obnesla prav dobro. Detelje je bilo pri prvi košnji obilo, tudi sena dosta; druga in tretja košnja je bila zavoljo suše slaba. Zavoljo suše je trpelo tudi korenstvo. Izmed sadja je bilo največ breskev in marelic, češpelj precej, hrušek manj; jabolka so bila tu pa tam. Vina je veliko in še kaj dobrega.

(Nova knjiga za učitelje.) Šolski nadzornik in ravnatelj Lapajne v Krškem je izdal za učitelje knjigo: „Kratka zgodovina pedagogije,“ ki stane 70 kr.

Žitna cena v Novem mestu 25. oktobra 1887.

Domače pšenice mornik 2 gl. — kr., Debelace (koruze) 1 gl. 40 kr., Soršice 1 gl. 40 kr., Rži 1 gl. 30 kr., Ječmena 1 gl. 20 kr., Ajde 1 gl. 30 kr., Ovsa 70 kr., Krompirja 75 kr.

Loterijske srečke.

Gradec	15. oktobra	25	43	16	45	24
"	29. "	44	35	73	1	28
Tret	22. oktobra	48	61	73	74	80

Za hišo katoliške družbe rokodelskih pomočnikov v Rudolfovem so darovali:

G. Iv. Bizjan 10, Neimenovana gg. 10 in 50, M. Bogolin 5, Neimenovan gosp. iz Novega mesta 5, A. Kukelj 5 gold.

Lesi za hišo so obljubili iz Toplic gg.: dr. Kulavic, J. Šuštaršič, trgovec; Strniša, usnjar; Strniša, poštar; Zupaneč, tesarski mojster; Gašper, obrtnik; Sitar, obrtnik; Grabnar; Tomaž; Valka; Pršina; Vrbančič; Fabijan; Hren; Finks; iz Gradišča: gg. Mežnaršič; Hren; iz Vavte vasi: gg. A. Kerčon, župnik; Kulavic, oštir; iz Jurke vasi: g. Dular; iz Praproč: Kulavic, kmet; iz Kandije: g. Fr. Kastelic ml.

Vsem dobrotnikom bodi tisučerna zahvala in plačilo na prošnjo sv. Jožefa!

Nekterih gg. posestnikov ni bilo pri domu, ko se je prosilo; nadejamo se, da bodo tudi oni i drugi razveselili družbo s svojimi darovi.

Oskrbništvo Wamboldove graščine

Hmelnik naznanja, da prodaja pravi [108-3]

štajerski črni gorski oves,

ki tehta 52 kil hektoliter, po 6 gld. 100 kil.

Vsake verste i barve čepk (špic) i drugih lišpov za zimske obleke.

Anton Virant

v Rudolfovem

priporoča mlinarjem svojo novo zalogo naj finejših svilnatih in volnenih sitov. (Seidengaze & Wollbeuteltuch.)

[112-1]

Različne mufe.

Vinarska, sadjarska in poljedelska šola na Grmu pri Rudolfovem ima

marjasca,

pravega čistokrvnega angleškega jorkširplemena, kateri se po 30 kr. spušča [111]

SUROVA VAZELINA,

neka rudninska mast, je najboljša mazilo za mazanje usnja, čevelj, jermenja, komatov, kovaških mehov, mašin in brizgalnic, železja, da ne rujavi in sploh za vse, kar je treba mazati, ker to mazilo naj trdeje usnje takoj mehko in volno stori, se po vsem usnji enako razleze ter ga obvaruje, da ne strohni in se ne izsuši; je tudi najboljši pomoč zoper kurje očesa.

Vse hvale vredna je ta preizvrstna rudninska mast tudi za mazanje konjskih kopit, kar je tudi pri najvišjim c. kr. dvornim konjištvu vpelano kakor tudi v c. kr. vojski, po naročilu vis. c. kr. ministerstva št. 2030 od 12. jul. Mislim toraj, da je brez potrebe premnogo pohval prvih živinozdravnikov in visoko skušenih gospodov tukaj popisovati. Surova vazelina se pa tudi posebno dobro obnese za mazanje vsakovrstnih ran, opečin, ozeblin in pri živini za lešaj.

Opomniti pa moram, da se nahaja že po mnogih prodajalnicah vsakoverstno mazilo pod imenom surova vazelina, toraj je treba dobro paziti, sebe in živali s kako okuženo mastjo ne okužiti.

Naj se toraj o tej izvrstni znajdbi vsak zanesljivo obrne le na založnika ali pa k naslednim gosp. trgovcem: Val. Oblak in L. Straus v Rudolfovem, Fr. Kastelic v Kandiji, J. Hude v Mirnipeči, V. Tomič v Trebnjem, A. Kunstek v Sv. Vidu, Just & Comp na Dunaju, J. Likar v Idriji, A. Ditrih v Postojni, J. Fatur na Rakeku, J. Juvan v Trbovljah, J. Podboj in J. Dereani v Žužemberku, J. Mežnaršič na Fužini, J. Šmajdek na Toplicah, F. Vitine v Čermošnicah, J. Stariha v Semiču, Ev. Fux v Metliki in več družih.

Zarad poštnih stroškov se uljudno priporočam, dnar naprej poslati ter velja v lesenih in kositarskih škateleah, 1 kg. 65 kr. in za kolikor kdo hoče.

Franc Rus,

založnik vazeline, trgovec z mešanim blagom v Metliki, Kranjsko.